

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖLLE

ASIA Arviomuistio VN/7266/2021 – Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön aiheuttamat muutostarpeet sähköisen viestinnän välitystietojen säilyttämiselvöllisyydelle ja viranomaiskäytölle

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry (TTVK) kiittää mahdollisuudesta lausua ja pyytää ministeriötä kunnioittavasti huomioimaan seuraavan:

LAUSUNTO

Toisin kuin ministeriö arviomuistiossaan esittää, kansallisessa lainsäädännössä on välittömiä muutostarpeita, joita tarvitaan korjaamaan nykyistä tiukempien edellytysten perusteella aiemmin tehdyt virheelliset tulokset.

Kansallisessa lainsäädännössä pitää lisäksi nykyistä paremmin huomioida erityislainsäädännön perusteella oikeutettu tietojen saanti. Tekijänoikeudet tietoyhteiskunnassa -direktiivin¹ 8 artiklassa ja IP-oikeuksien täytäntöönpanosta annetun direktiivin² 8 artiklassa oikeudenhaltijoille säädettyjen oikeussuojakeinojen käyttö estetään Suomessa usein viittaamalla sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa välitystietojen käsittelystä säädettyyn. Kuitenkin jäsenvaltioille on em. direktiiveissä asetettu velvollisuus varmistaa, että seuraamuksia ja oikeussuojakeinoja sovelletaan. Tiedonsaantioikeus on välttämätön edellytys oikeussuojakeinojen käytölle, koska oikeussuojakeinoja ei voida käyttää anonyymiä oikeudenloukkaajaa kohtaan.

Unionin oikeusjärjestyksessä suojattujen eri perusoikeuksien välinen tasapaino ei tällä hetkellä toteudu Suomessa asianmukaisesti ja tilanne on korjattava pikimmiten.

Tietojen saannin sallitut perusteet

Sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivin³ 15(1) artiklasta käy ilmi tyhjentävästi ne perusteet, joiden nojalla jäsenvaltioiden on sallittua poiketa direktiivin vaatimuksista välitystietojen käsittelylle ja säätää esimerkiksi siitä, mihin tarkoituksiin viranomaiset voivat saada ja käyttää välitystietoja. Rikosten torjunnan, tutkinnan, selvittämisen ja syyteharkinnan varmistaminen on yksi näistä sallituista perusteista. Kuten arviomuistiossa todetaan, Suomessa tulkittiin

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/29/EY, annettu 22 päivänä toukokuuta 2001, tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tietyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa

² Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/48/EY, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004, teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta

³ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/58/EY, annettu 12 päivänä heinäkuuta 2002, henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta sähköisen viestinnän alalla sellaisena kuin se on muutettuna 25.11.2009 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2009/136/EY (sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi)

Euroopan unionin tuomioistuimen (EUT) ns. Tele2 ja Watson -tuomiota⁴ siten, että sallittu peruste olisi rajattu vain vakavaan rikollisuuteen. Arviomuistiossa tuodaan nyt oikein esiin, että tuomioistuin on sittemmin antamissa ratkaisuissaan kumonnut tällaisen virheellisen tulkinnan. Kuten Ministerio Fiscal -tapauksen⁵ kohdassa 53 todetaan, direktiivissä tätä tavoitetta ei rajata vain vakaviin rikoksiin vaan se koskee rikoksia yleisesti.

Todettakoon, että Tele2 ja Watson -tapauksessa ei edes ollut kyse tekijänoikeuden täytäntöönpanosta tai eri perusoikeuksien välisestä kollisionesta vaan Ruotsin kansallisen sääntelyn yhteensoveltuvuudesta direktiivin 2002/58/EY (Sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi) kanssa.

Käytännössä virheellinen tulkinta on johtanut siihen, että oikeudenhaltijoilla ei ole mahdollisuutta puuttua räikeisiin tekijänoikeudenloukkauksiin, joista vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan olisi seuraamuksena rikostuomio. Toisin sanoen yhden perusoikeuden (tietosuoja) kiristynyt tulkinta on johtanut siihen, että toista (omaisuudensuoja/tekijänoikeus) ei suojata mitenkään, mikä on vastoin perusoikeuksien oikeudenmukaisen tasapainon vaatimusta⁶.

Havaitut epäkohdat

TTVK:n oikeudenhaltijoiden edustajana vuonna 2019 tekemän tutkintapyyntöön esitutkinnassa ilmeni, ettei poliisilla ollut mahdollisuutta selvittää epäillyn henkilöllisyyttä tutkinnan jatkamiseksi. KRP:n kautta tehty ip-osoitetiedustelu palautui asiaan osalliselta teleoperaattorilta, koska tällä ei ollut ip-osoitetietoja enää käytettävissä ns. omaa tarvetta varten. Poliisilla ei ollut mahdollisuutta saada tietoja sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 157 §:n perusteella, koska sen perusteella säilytettäviä tietoja saa käyttää ainoastaan pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettujen rikosten selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi.

Pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentin piirissä ovat rikokset, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Tämä rajaa poliisin tietojensaannin ulkopuolelle kaikki tekijän- ja teollisoikeusrikokset⁷, joista säädetty ankarin rangaistus on enintään kaksi vuotta vankeutta.

Oikeudenhaltijoilla on oikeus saada tiedot liittymänhaltijasta TekijäL 60a §:n mukaisella siviilioikeudellisella hakemusmenettelyllä, mikäli teleoperaattorilla on tiedot vielä tallessa omaa tarvetta varten. Aiemmin tiedot olivat saatavilla 3 kuukauden ajan oikeudenloukkauksen ajankohdasta. Rikosprosessin kautta edettäessä tiedot olivat poliisin saatavilla 9 kuukauden ajan oikeudenloukkauksen ajankohdasta. Nyt useimmilla teleoperaattoreilla tiedot ovat tallessa omaa tarvetta varten ainoastaan kuukauden ajan eikä edes poliisi saa niitä käyttöönsä tämän jälkeen rikostutkintaa varten.

Kuukausi on liian lyhyt aika tallentaa näyttö oikeudenloukkauksesta, laatia tutkintapyyntö tai TekijäL 60a §:n mukainen tiedonsaantihakemus, käsitellä asia poliisissa / tuomioistuimessa sekä käsitellä tietojenluovutuspyyntö teleoperaattorin henkilökunnan toimesta. Markkinaoikeus kiristi linjaansa TekijäL 60a §:n perusteella myönnettävistä tiedoista Tele2 ja Watson -tuomion johdosta ja hakemusten käsittely venyi useamman kuukauden mittaiseksi. Samoin rikostutkinnat kestävät kaupungeissa tyypillisesti 1–2 vuotta. Viime vuosina perusteltu oikeuksien valvonta on toistuvasti pysähtynyt ilmoitukseen, ettei tietoja ole enää saatavilla tai ettei niitä luovuteta tekijänoikeuden loukkauksen perusteella.

⁴ EUT C-203/15 ja C-698/15 *Tele2 ja Watson* (2016)

⁵ EUT C-207/16 *Ministerio Fiscal* (2018)

⁶ ks. esim. EUT C-484/14 *McFadden* (2016), kohta 98

⁷ Rikoslaki 49:1 § ja 49:2 §

Välittömät muutostarpeet

Jotta poliisi pystyy jälleen tutkimaan tietoverkossa tapahtuneita tekijän- ja teollisoikeusrikoksia, on joko sähköisen viestinnän palveluista annettua lakia tai sen 157 §:ssä viitattua pakkokeinolain 10 luvun 6 §:ää muutettava pikaisesti.

Lisäksi on aloitettava valmistelu rikoslain 49 luvun muuttamiseksi, jolla pidennetään tekijän- ja teollisoikeusrikoksesta säädettyä rangaistusta enintään kuuteen vuoteen. Tanskassa ja Ruotsissa enimmäisrangaistukset on jo pidennetty kuuteen vuoteen, Ruotsin lainmuutos tuli voimaan kesällä 2020. Myös Norjassa on Suomea pidemmät enimmäisrangaistukset IP-rikoksille.

Sähköisen viestinnän palveluista annettuun lakiin on tehtävä täsmennys, että teleoperaattorin on säilytettävä tietoja omia tarpeitaan ja muualla laissa säädettyjä tarpeita varten vähintään kolmen kuukauden ajan. Tämä on välttämätöntä, jotta turvataan oikeudenhaltijoille Tekijänoikeudet tietoyhteiskunnassa- ja IP-oikeuksien täytäntöönpanosta annetuissa direktiiveissä säädetty oikeussuojakeinot, joiden edellytyksenä on Tekijäl 60a §:n mukainen tiedonsaanti.

Mainittakoon vielä käytännön valvonnassa ilmenneistä epäkohdista, että teleoperaattorit eivät luovuta oikeudenhaltijoille kuin liittymänhaltijan nimen ja postiosoitteen, mikä on ehkä ollut riittävä yhteystieto 20 vuotta sitten. Kansallisen lainsäätäjän on mahdollista täsmentää osoitteen tarkoittavan myös sähköpostia tai muita yhteystietoja, mitä teleoperaattorilla on asiakkaastaan. Jos tietojenluovutukselle on asiallinen peruste, tulisi muodonkin olla tavoitteeseen nähden tarkoituksenmukainen. Oikeussuojakeinojen perimmäinen tarkoitus on saada oikeudenloukkaus loppumaan, mikä edellyttää oikeudenloukkaajan tunnistamista ja tavoittamista. Lisäksi teleoperaattorin ilmoituksen mukaan niillä ei ole lain mukaan mahdollisuutta selvittää asiakkaansa henkilöllisyyttä ilmoittaakseen tälle itse, että asiakas rikkoo asiakassopimuksensa ehtoja (luovuttamatta asiakkaan tietoja asiakassuhteen ulkopuolisille tahoille). Tällaisen käsittelyperusteiden nimenomaisen lisäyksen pitäisi olla perusteltua jo elinkeinovapauden perusteella (palveluntarjoajan oikeus määrittää asiakassuhteen ehdot).

Käsityksemme mukaan edellä mainitut muutostarpeet ovat kansallisen lainsäätäjän toimivallassa eivätkä edellytä EU-tason sääntelyä.

Espoossa toukokuun 11 päivänä 2021

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry

Jaana Pihkala
toiminnanjohtaja

TTVK on voittoa tavoittelematon aatteellinen yhdistys, jonka tarkoituksena on tekijänoikeuslakiin perustuvien oikeuksien valvonta ja tekijänoikeusloukkausten ehkäisy Suomessa. TTVK järjestää myös yleistä tekijänoikeudellista tiedotus- ja koulutustoimintaa. TTVK:n jäseniä ovat Audiovisual Producers Finland – APFI ry, Gramex - Äänitemusiikin tekijänoikeusjärjestö ry, Kopiosto ry, Suomen elokuvatoimistojen liitto - Finlands filmbyråes förbund ry, Suomen Muusikkojen Liitto ry, Musiikkituottajat – IFPI Finland ry, Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry, Suomen Musiikintekijät ry, Suomen Musiikkikustantajat ry, Kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry, Visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys Kuvasto ry, Yleisradio Oy, MTV Oy, Sanoma Media Finland Oy sekä RadioMedia ry.